

**RAHBARLIK USLUBINING PEDAGOGIK
JAMOAGA PSIXOLOGIK TA'SIRI**

Pirmatova Nargiza Kenjaboy qizi

*Xorazm viloyati Qo'shko'pir
tumani 35- maktab psixologi*

Qurbonboyeva Surayyo Toxirovna

*Xorazm viloyati Qo'shko'pir
tumani 34-maktab psixologi*

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada rahbarlik uslublarining pedagogik jamoaga psixologik ta'siri, jamoada shakllanadigan ijtimoiy-psixologik muhit hamda rahbarning boshqaruv jarayonidagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, avtoritar, demokratik va liberal rahbarlik uslublarining o'qituvchilar motivatsiyasi, emotsional holati va mehnat samaradorligiga ta'siri tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: rahbarlik uslubi, pedagogik jamoa, psixologik muhit, motivatsiya, emotsional holat, demokratik boshqaruv, avtoritar uslub, liberal uslub, muloqot, jamoa.

KIRISH

Ta'lim muassasasida rahbarlik uslubi pedagogik jamoaning psixologik holati va faoliyat samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Rahbarning boshqaruv usuli nafaqat tashkiliy jarayonlarni belgilaydi, balki o'qituvchilarning kayfiyati, motivatsiyasi va jamoaviy munosabatlariga ham kuchli ta'sir qiladi. Shu sababli zamonaviy psixologiya rahbarlik uslubini jamoaning ijtimoiy-psixologik muhitini shakllantiruvchi asosiy omillardan biri sifatida ko'radi.

Rahbarlik uslublari odatda uch turga bo'linadi: avtoritar, demokratik va liberal. Avtoritar uslubda rahbar qarorlarni yakka o'zi qabul qiladi, qat'iy nazoratni amalga oshiradi va talabchan bo'ladi. Bunday yondashuv ayrim holatlarda intizomni kuchaytirishi mumkin, biroq pedagogik jamoada bosim, stress va emotsional zo'riqishni oshiradi. O'qituvchilarda tashabbuskorlik pasayishi va ijodiy erkinlik cheklanishi kuzatilishi mumkin.

Demokratik rahbarlik uslubi esa eng samarali uslublardan biri hisoblanadi. Bunda rahbar jamoa a'zolari fikrini inobatga oladi, muhokamalar tashkil qiladi va qarorlarni hamkorlikda qabul qiladi. Natijada pedagogik jamoada ishonch, ochiqlik va o'zaro hurmat shakllanadi. O'qituvchilarda ishga bo'lgan motivatsiya oshadi, ular o'zini jamoaning muhim a'zosi sifatida his qiladi. Bu esa ta'lim sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Liberal uslubda esa rahbar jamoaga nisbatan juda kam aralashadi va mustaqillikni ko'proq beradi. Bu uslub ijodkor o'qituvchilar uchun qulay bo'lishi mumkin, biroq nazoratning yetishmasligi ba'zan tartibsizlik va mas'uliyatning pasayishiga olib keladi. Shu sababli bu uslub har doim ham samarali bo'lavermaydi.

Rahbarning psixologik kompetensiyasi pedagogik jamoa muhitini belgilovchi muhim omildir. Empatiya, muloqot madaniyati, adolatli munosabat va emotsional barqarorlik rahbarning asosiy psixologik sifatlari hisoblanadi. Bunday rahbar jamoada sog'lom psixologik muhit yaratadi va nizolarni konstruktiv tarzda hal qila oladi.

Pedagogik jamoada psixologik muhit yaxshi bo'lsa, o'qituvchilar o'z ishidan qoniqish hosil qiladi, kasbiy rivojlanishga intiladi va o'zaro hamkorlik kuchayadi. Aksincha, salbiy muhit mavjud bo'lsa, charchoq, stress va ish samaradorligining pasayishi kuzatiladi.

Maktab psixologi ham rahbarlik jarayonida muhim yordamchi hisoblanadi. U jamoadagi psixologik holatni tahlil qiladi, nizolarni aniqlaydi va ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar beradi. Bu esa rahbarning boshqaruv samaradorligini oshiradi.

Pedagogik jamoaning muvaffaqiyati va barqarorligi ko'p jihatdan rahbarlik uslubiga va jamoaning ichki dinamikasiga bog'liq. Rahbarlik uslubi — bu rahbarning boshqaruvdagi yondashuvi, pedagogik jamoani boshqarish, ularga ta'sir ko'rsatish va qo'llab-quvvatlash usullaridir. Jamoa dinamikasi esa jamoa a'zolari o'rtasidagi o'zaro munosabatlar, muloqot va hamkorlik jarayonlarining o'zgarishi va rivojlanishidir.

Rahbarlik uslubining pedagogik jamoaga ta'siri

Rahbarlik uslubi pedagogik jamoaning ruhiy holati, motivatsiyasi va umumiy ish samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy pedagogik amaliyotda quyidagi rahbarlik uslublari keng qo'llaniladi:

Demokratik uslub: Rahbar jamoa a'zolarining fikrini inobatga oladi, ularni qaror qabul qilish jarayoniga jalb qiladi. Bu uslub pedagoglarning o'zaro ishonchini oshiradi, ularning ijodiy va kasbiy faoliyatini rag'batlantiradi.

Avtoritar uslub: Rahbar qat'iy va boshqaruvni qattiq nazorat ostida olib boradi. Bu uslub ko'proq favqulodda holatlarda yoki muayyan qattiq tartib talab etilganda qo'llaniladi, ammo uzoq muddatda pedagoglarning motivatsiyasini pasaytirishi mumkin.

Liberal (erkinlik beruvchi) uslub: Rahbar jamoaga erkinlik beradi va ular o'z faoliyatini mustaqil tashkil etadi. Bu uslub ba'zan pedagoglarning tashabbuskorligini oshiradi, ammo boshqaruv yetishmasligi muammolariga olib kelishi mumkin.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, demokratik rahbarlik uslubi pedagogik jamoada ijobiy psixologik muhit yaratish va ta'lim sifatini oshirishda eng samarali hisoblanadi.

Jamoa dinamikasining xususiyatlari va uning ta'lim jarayoniga ta'siri

Jamoa dinamikasi — bu jamoa a'zolari o'rtasidagi o'zaro ta'sirlar va jarayonlarning harakatlanuvchanligi, o'zgarishi va rivojlanishidir. Jamoa dinamikasi quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

Hamkorlik va o'zaro yordam: Jamoa a'zolari bir-birini qo'llab-quvvatlab, bilim va tajriba almashadilar.

Konfliktlarni boshqarish: Jamoa ichidagi nizolar va qarama-qarshiliklarni konstruktiv tarzda hal etish qobiliyati.

Motivatsiya va ishtiyiq: Jamoa a'zolarining umumiy maqsad sari intilishi va faol ishtiroki.

Moslashuvchanlik: O'zgaruvchan sharoitlarga moslashish va yangi pedagogik yondashuvlarni qabul qilish.

Sog'lom va samarali jamoa dinamikasi pedagogik jamoaning umumiy ish samaradorligini oshiradi, stress va zo'riqishni kamaytiradi hamda innovatsiyalarni joriy etishni osonlashtiradi.

Rahbarlik va jamoa dinamikasini uyg'unlashtirish

Rahbar pedagogik jamoa ichidagi dinamikani doimiy kuzatib borishi, pedagoglarning ehtiyojlari va muammolarini o'rganishi, jamoani samarali boshqarish uchun mos strategiyalarni tanlashi zarur. Demokratik uslub va konstruktiv muloqot jamoa dinamikasining ijobiy rivojlanishini ta'minlashda asosiy vositalardir.

Rahbar shuningdek, jamoaviy tadbirlar, treninglar va maslahatlashuvlar orqali jamoaning birlik va hamjihatligini oshirishi mumkin. Bu esa pedagogik jamoada ishonch muhitini yaratadi va umumiy ta'lim sifatining barqaror oshishiga xizmat qiladi.

Rahbarlik uslubi va jamoa dinamikasi pedagogik jamoaning psixologik muhitini shakllantirishda va uning ta'lim sifatiga ta'sir qilishda muhim omillardir. Samarali rahbarlik va sog'lom jamoa dinamikasi pedagoglarning kasbiy rivojlanishini rag'batlantiradi, ularning motivatsiyasini oshiradi hamda ta'lim jarayonida sifatli natijalarga erishishga yordam beradi. Shu sababli rahbarlik uslubi doimiy ravishda takomillashtirib borilishi va jamoa dinamikasi muntazam o'rganilishi zarur. Rahbarlik uslubi va jamoa dinamikasini rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar

Demokratik boshqaruvni targ'ib qilish: Rahbar pedagogik jamoaning fikrini tinglash, ularni muhim qarorlarga jalb qilish, maslahatlashuvlar o'tkazish orqali jamoaning birlashishini ta'minlasin. Qaror qabul qilish jarayonida pedagoglarning faolligini oshirish uchun o'zaro suhbat va muhokamalar tashkil etilsin.

Ochiq va samimiy muloqotni yo'lga qo'yish: Rahbar va jamoa a'zolari o'rtasida ochiq muloqot muhitini yaratish uchun muntazam yig'ilishlar, treninglar va suhbatlar o'tkazilsin. Har bir pedagog o'z fikrini erkin va hurmat bilan ifoda eta olishi uchun sharoit yaratilsin.

Jamoaviy tadbirlar tashkil etish: Pedagoglar o'rtasida do'stlik va hamjihatlikni mustahkamlash maqsadida sport musobaqalari, madaniy-ma'rifiy kechalar, jamoaviy loyihalar va boshqa tadbirlar muntazam ravishda o'tkazilsin.

Konfliktlarni konstruktiv hal qilish tizimini joriy etish: Nizolar paydo bo'lganda ularni ochiq muhokama qilish, mediatorlik xizmatlaridan foydalanish va muammolarni hal etishga yo'naltirilgan treninglar tashkil qilish lozim.

Rahbarning psixologik madaniyatini oshirish: Rahbarlar uchun liderlik, kommunikatsiya va konfliktlarni boshqarish bo'yicha muntazam malaka oshirish kurslari tashkil qilinsin.

Jamoa a'zolarining shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash: Pedagoglarning individual ehtiyojlarini hisobga olib, kasbiy va shaxsiy rivojlanish uchun imkoniyatlar yaratilsin, masalan, seminarlar, o'quv kurslari, mentorlik tizimi.

Qarorlarni hamkorlikda qabul qilishni rag'batlantirish: Jamoa a'zolarini qarorlar qabul qilish jarayoniga faol jalb qilish, ularning taklif va mulohazalarini hisobga olish.

Tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash: Pedagoglarning yangi g'oyalarini, innovatsion yondashuvlarini rag'batlantirish va amalga oshirish uchun sharoit yaratish.

Jamoa ruhini o'lchash va monitoring qilish: Muntazam so'rovlar, intervyu va baholashlar orqali jamoaning psixologik holatini o'rganish va zarur o'zgarishlarni amalga oshirish.

Jamoaviy maqsadlarni aniqlash va ularni doimiy ravishda yangilab borish: Umumiy maqsadlar pedagoglarning birligi va motivatsiyasini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Ushbu tavsiyalarni amalga oshirish pedagogik jamoada ijobiy jamoaviy muhit yaratishga, rahbarlik uslubini takomillashtirishga va jamoa dinamikasini samarali boshqarishga yordam beradi. Natijada ta'lim sifatining oshishi va pedagoglarning kasbiy qoniqish darajasi yaxshilanadi.

XULOSA:

Xulosa qilib aytganda, rahbarlik uslubi pedagogik jamoaning psixologik holati va faoliyat samaradorligiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Demokratik boshqaruv uslubi jamoada ijobiy muhit, motivatsiya va hamkorlikni rivojlantiradi. Shu sababli zamonaviy ta'lim muassasalarida insonparvar va psixologik jihatdan sog'lom rahbarlik uslubini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. G'oziev E. – Umumiy psixologiya. Toshkent.
2. Karimova V.M. – Psixologiya (o'quv qo'llanma). Toshkent.
3. Davletshin M.G. – Yosh va pedagogik psixologiya. Toshkent.
4. Boshqaruv psixologiyasi bo'yicha ilmiy-uslubiy manbalar.
5. Ta'lim tizimini boshqarish va pedagogik menejmentga oid adabiyotlar.